

порушеннями зору способи оволодіння інформацією у атмосфері, яка має панувати на таких заняттях—позитивна, без примусу, без страху перед поганими оцінками і підлабузництва перед гарними; доброзичлива, що підтримує кожного учня. Самостійне виконання завдання – найнадійніший показник якості знань, умінь і навичок учня. Організація самостійної роботи найважчий етап уроку. На цьому етапі використовую підготовчі вправи, картки з диференційованими завданнями, картки – інструкції, роботу з підручником, продумую послідовність завдань, варіантність, їх коментування, наочність. Самостійна робота дозволяє формувати практичні і трудові уміння, навички самоосвіти. Розвиває пізнавальний інтерес, активність, мислення, волю. Спонукає до продуктивного мислення, застосування набутих знань і умінь, вияву ініціативи, змагання.

Список літературних джерел:

1. Биковська, М. Корекційна робота з дітьми, які мають порушення зору. М.Биковська. Дефектолог. 2008. №1.
2. Михайлова,Т. Формування математичних уявлень як засіб розвитку пізнавальної діяльності дітей з порушенням зором. Т.Михайлова. Дефектолог.-2007.-№12.
3. Синьов В.М. Основи дефектології: *навчальний посібник*. К.: «Вища школа», 1994.143 с.
4. Синьова Є.П. Тифлопсихологія: *підручник*. К.: Знання, 2008.
5. Синьова Є.П. Особливості розвитку та виховання особистості при глибоких порушеннях зору. Ін-т спеціальної педагогіки НАПН України, К., 2013.
6. Туріщева Л.В. Діти з особливостями розвитку в звичайній школі. Л.В.Туріщева. Х.: Вид. група «Основа», 2011.

Гладченко Ірина,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку,
Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
Київ, Україна

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ В УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

На сучасному етапі розвитку освіти дітей з інтелектуальними порушеннями постають актуальними питання розроблення інноваційних стратегій навчання, що мають готувати школярів до самостійної життєдіяльності та формувати життєву компетентність для успішної подальшої соціальної адаптації.

Корекційна спрямованість процесу ФЕМУ (формування елементарних математичних уявлень) безпосередньо пов'язана з розв'язуванням специфічного завдання – корекцією та розвитком пізнавальної діяльності, особистісних якостей учня, формуванням вмінь планувати свою діяльність, здійснювати контроль та самоконтроль, а також вихованням наполегливості, допитливості, терплячості, працьовитості. Саме тому навчання математики повинно мати практичну спрямованість і бути пов'язаним з іншими навчальними предметами, життям, готувати учнів до опановування професійно-трудовими компетенціями, вчити використовувати математичні знання в життєвих ситуаціях.

З урахуванням особливостей розвитку та навчання дітей з інтелектуальними порушеннями у змісті початкового курсу математичної освіти відповідно до зазначеної мети та сформульованих завдань виділено такі змістові лінії: «Дочислові уявлення та поняття», «Числа. Арифметичні дії з числами», «Арифметичні задачі», «Просторові відношення. Геометричні фігури», «Робота з даними».

В умовах запровадження концепції Нової української школи виникає потреба якісного забезпечення здобувачів освіти необхідними комплексними знаннями, уміннями та навичками. Відтак спосіб організації цього процесу є рушійною складовою, що визначає як внутрішню структуру, так і зовнішні його зв'язки.

Отже, форми організації освітнього процесу - це зовнішній вираз узгодженої діяльності вчителя й учнів, що упорядкований та здійснюється в певному режимі. Форми навчання виникають та удосконалюються паралельно з розвитком дидактичних систем. Своєю чергою варіативність форм

визначається: кількістю учнів, місцем і часом проведення уроків/занять, способами діяльності дітей, а також способами керівництва з боку педагога.

Класифікація форм навчання здійснюється таким чином:

1) за кількістю учнів: колективні, групові, підгрупові та індивідуальні заняття;

2) за місцем навчання та видом закладу: дошкільні (заняття), шкільні (уроки, праця в майстернях, робота на пришкільній ділянці), позашкільні (екскурсії, заняття вдома, на підприємствах);

3) за тривалістю навчальних занять: уроки (40-45 хвилин); корекційні заняття індивідуального і групового характеру (ЛФК, ритміка, логопедичні заняття - від 15 до 25 хвилин); робота в групі продовженого дня (самопідготовка - від 60 до 90 хвилин);

4) за спрямуванням навчального процесу, метою та завданням освіти: корекційно-розвиткові заняття, індивідуальні корекційні заняття з розвитку психомоторики й сенсорних процесів, ігротерапія, арт-терапія тощо.

Основним компонентом класно-урочної системи навчання є урок. Кожен урок спрямований на вирішення триєдиної мети: дидактичної, виховної та корекційної.

Вочевидь класно-урочна форма організації освітнього процесу ФЕМУ має свої переваги: діяльність учнів і вчителя лімітована часом, здійснюється економна організація навчально-пізнавального процесу, створюються умови індивідуально-колективної діяльності.

Зважаючи на те, що в учнів зазначеної категорії провідним видом діяльності на початковому етапі навчання залишається гра, то на уроці доцільним є застосування ігрових методів та прийомів взаємодії педагога та дитини. Також уроки математики можуть мати комбінований (за дидактичною метою) та інтегрований (за способом відбору освітнього змісту) характер і бути представлені у вигляді ігрових дидактичних комплексів з математичним змістом:

1) дидактичного характеру. Для розв'язання програмового завдання добирається дидактична гра, й учні грають у неї або у послідовності, що визначена

певним сюжетом уроку, або випадково (за вибором дитини, «чарівною стрілкою», дзигою тощо);

2) корекційно-розвивального характеру.

Орієнтовна схема ігрового дидактичного комплексу з математичним змістом:

- гра або ігрова вправа (комп'ютерні ігри) на розвиток уваги, сприймання, відчуття, активізацію пам'яті;

- гра або ігрове завдання на розвиток репродуктивного мислення, формування певних математичних уявлень (навчання);

- гра або ігрова вправа, що допомагає розвинути самостійне репродуктивне мислення, закріпити отримані уявлення в самостійній практичній діяльності;

- рухлива гра або вправа, спрямоване на підвищення рухової активності, закріплення математичних уявлень, розвиток пізнавальних процесів;

- гра або ігрова вправа на розвиток дивергентного мислення (творчого, продуктивного), уяви, формування у дітей вміння використовувати свої уявлення в нових умовах, розвиток елементів логічного мислення;

- гра або ігрова вправа на розслаблення, розвиток уяви.

Слід також пам'ятати, що діяльність, яка здійснюється під час уроку математики, має бути різноманітною. Кожен вид діяльності учнів або спільної діяльності педагога і дитини має свої специфічні або загальні форми організації та проведення. Так, *спілкування* здійснюється завдяки таким організаційним формам, як бесіда, розповідь, комунікативна ситуація; *пізнавальна практична діяльність* – обстеження, спостереження, дослід, експеримент; *навчально-ігрова* – урок-гра; *художня* – розваги з математичним змістом, читання творів літератури (виділяються математичні характеристики, математичні дії, їх необхідність, послідовність, правильність, адекватність ситуації тощо, які здійснюють герої творів), розглядання образотворчого мистецтва (з метою формування кількісних, просторових і часових уявлень, уявлень про величину використовуються художні ілюстрації, фотографії, репродукції картин, картини (натюрморти, побутового та анімалістичного змісту), малювання, ліплення, аплікація, танцювання, слухання музичних творів, драматизація тощо;

елементарна трудова діяльність - доручення, чергування, праця.

Також під час спільної математичної діяльності вчителя та учнів надається посильна допомога та педагогічна підтримка дітям, котрі мають значні труднощі засвоєння математичного матеріалу, а також тим, котрі виявляють підвищений інтерес до математики. А педагогічна корекція здійснюється шляхом індивідуальної роботи з учнем. Формами цієї роботи постають вправи та виконання завдань математичного змісту, а також робота з навчально-методичними посібниками (підручником, зошитами, дидактичним матеріалом) тощо.

Отже, кожна із зазначених форм організації освітнього процесу ФЕМУ в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку планується у різних видах діяльності з певною частотою та має специфіку щодо способів організації учнів залежно від класу (віку) та змісту цільового завдання.

Значну увагу слід приділяти самостійній діяльності учнів. Під час такої діяльності учні мають перебувати в інтелектуально-математичному середовищі, яке вчитель заздалегідь створює в класі. Педагог має збагатити освітній простір іграми та ігровими матеріалами відповідно до потреб та можливостей учнів. А також він має створити умови для самостійного експериментування і розвитку пізнавальної пошукової діяльності дітей. Слід пам'ятати, що самостійна математична діяльність дітей може здійснюватися також і під час режимних моментів; у побутових ситуаціях та в повсякденній діяльності.

Таким чином, реалізація принципів особистісного, компетентнісного та діяльнісного підходів передбачає вибір форм і способів раціонального й ефективного освітнього процесу, що сприяє як успішності формування елементарних математичних уявлень, так і розвитку пізнавальних психічних процесів особистості учня з порушеннями інтелектуального розвитку, можливості його саморозвитку та соціалізації.

Список літературних джерел:

1. Чеботарьова О.В., Гладченко І.В. Учні початкових класів із порушеннями інтелектуального розвитку: навчання та розвиток : навчально-методичний посібник. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 128 с.

2. Типова освітня програма початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 1-х класів з інтелектуальними порушеннями [Електронний ресурс] / О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І.В. Гладченко, С.В. Трикоз, Н.А. Ярмола, І.В. Бобренко та ін. К., ІСП НАПН України, 2018. 74 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/712585/>

3. Порадник батькам: практичні рекомендації під час дистанційного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями: навчально-методичний посібник / О. Чеботарьова, Г. Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, І. Сухіна, С. Трикоз; за заг. ред. О. Чеботарьової. К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 154 с.

Жук Валентина,
старший науковий співробітник
відділу освіти дітей з порушеннями слуху
Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
Київ, Україна

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНА РОБОТА У КОМПЛЕКСНОМУ СУПРОВОДІ ДІТЕЙ З КОХЛЕАРНИМИ ІМПЛАНТАМИ

Введення в обіг Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я зумовило розширення світоглядних позицій щодо розуміння особливостей та потреб дитини з порушенням слуху. Зокрема, стало очевидним, що клінічні показники стану слухової функції не надають вичерпної інформації про те, якою є життєдіяльність особи, самі по собі не є показовими щодо її соціального функціонування та визначальними для обрання стратегій допомоги (змісту реабілітаційних заходів, освітніх стратегій, напрямів необхідної корекційно-розвивальної роботи). Нозоцентрична парадигма, яка до недавнього часу була панівною у медичній, соціальній і освітній складових супроводу дітей з порушеннями слуху, втратила свої позиції, поступилася біопсихосоціальної. Зміщення акцентів з нозологічних до функціональних та ресурсних позицій дозволило розширити векторність впливу та більш обґрунтовано обирати його напрями і зміст. Відтак, виникла необхідність у розробленні таких технологій корекційно-розвивального впливу,